

יחדיו איש ואחיו, וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו, ושלחה ידה והחזיקה במבושיו [וביישתו בכך]. וקצותה את כפה, לא תחוס עינך, וקיבלו חכמים שהכוונה היא לתשלום בושת, ולמדנו שאדם שבייש את האדם משלם בושת.

הרי למדנו: אדם החובל בחבירו משלם חמשה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת.

מדייקת הגמרא מסמיכות הדינים שבמשנה: **קתני במשנתנו "סימא את עין חבירו"** בשוגג או באונס, דומיא ד"שיבר את הכלים", ולמדנו:

מה התם גבי "שיבר את הכלים": נזק – אין, נזק אכן הוא משלם, אבל ארבעה דברים [צער ריפוי שבת ובושת] לא משלם, שהרי אין שייך תשלום זה בנזק הכלים –

אף "סימא את עין חבירו" בשוגג ובאונס: **נזק אין** אכן הוא משלם, אבל **ארבעה דברים לא** משלם בשוגג ובאונס, שלא חייבה תורה ארבעה דברים אלא במזיד, או שהיה קרוב למזיד.⁽⁴⁾

ומפרשינן עוד: **מנא הני מילי**, שאדם חייב כו-ב ככל אלו?

אמר פירש חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה [וכן למדו בישיבתו], שהוא נלמד –

ואם **סימא את עין חבירו** אפילו בשוגג או באונס, **ושיבר [או שיבר] את הכלים** אפילו בשוגג או באונס, הרי זה **משלם נזק שלם**.⁽³⁾

גמרא:

שנינו במשנה: סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נזק שלם:

כתיב [שמות כא כב]: "וכי ינצו אנשים ... עין תחת עין [כלומר: דמי עין, וכן כולם], שן תחת שן, יד תחת יד, רגל תחת רגל. כויה תחת כויה, פצע תחת פצע, חבורה תחת חבורה", ולמדנו שאדם החובל בחבירו משלם נזק; וכתיב עוד [ויקרא כד יט]: "ואיש כי יתן מום בעמיתו, כאשר עשה כן יעשה לו [כלומר: ישלם ממון, וכן כולם]. שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן, כאשר יתן מום באדם כן יתן בו".

וממה שאמר הכתוב: "כויה תחת כויה" ו"פצע תחת פצע", למדו חכמים [הובא כאן בעמוד ב, וראה לקמן פה ב], שהוא משלם צער.

וכתיב [שמות כא יח]: "וכי יריבון אנשים, והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ... רק שבתו יתן ורפא ירפא", ולמדנו מכאן, שהאדם שהזיק אדם משלם ריפוי ושבת.

וכתיב: [דברים כה יא]: "כי ינצו אנשים

3. נראה, שהסיפא של המשנה באה ללמד, שאין הבדל לענין שוגג ואונס, בין אדם שהזיק אדם לבין אדם שהזיק את הממון; ובהערות בגמרא יתבאר, אם טעם אחד להם, או שני דינים הם.
4. ביאר רש"י, שהוא משום דבעינן דומיא ד"כי

שיטת התוספות, שהפטור הוא משום אונס גמור; ושיטת הרמב"ן, שהפטור הוא משום שהניזק פשע בדבר, והרי זה כאילו הזיק את עצמו; וראה עוד בדברי הראשונים בזה, בהערות שעל הגמרא.

מהא דאמר קרא: "כי יריבון אנשים ... פצע תחת פצע", ומקרא מיותר הוא, שהרי כבר נאמר: "ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר

עשה כן יעשה לו", וללמד הוא בא, לחייבו על השוגג כמזיד, ועל האונס כרצון.⁽¹⁾ ומקשינן: והרי האי קרא ד"פצע תחת פצע"

יריבון אנשים", שבפרשה זו כתובים ריפוי ושבת; וראה ב"ערוך לנר" ביבמות נד א [על רש"י ד"ה חייב בארבעה דברים], שביאר, מנין לרבות קרוב למזיד; [וראה עוד ב"תורת תמימה" אות קנה].

ומה שאינו חייב בצער, יש שפירשו: אם בריפוי ושבת שיש בהם "חסרון ממון" לא חייבה התורה אלא במזיד או קרוב לו, צער שאין בו חסרון ממון לא כל שכן, [ראה רמב"ם חובל ומזיק ה ז, חידושי רבינו חיים הלוי הלכות טוען ונטען, וברשב"א בשם הראב"ד].

וה"נימוקי יוסף" כתב, שהיות וצער נלמד מקרא ד"כזיה תחת כזיה פצע תחת פצע", אם כן אינו חייב אלא דומיא ד"כי ינצו אנשים", שהרי פסוק זה בפרשה זו נאמר.

ב. בתוספות בעמוד ב ד"ה שמע מינה, משמע, שמסברא אין לחייבו בשוגג, ואין צורך לדרשה בזה, דלא כרש"י.

1. א. ואם תאמר: הרי פסוק זה נאמר באדם דאזיק אדם, אבל באדם שהזיק את הממון, מנין שהוא חייב בכל אלו [ואין ללמוד זה מזה, שהרי אדם שהזיק שור אינו חייב בארבעה דברים, הרי שהוא קל ממנו] ?

ותירץ ב"אבן האזל" [חובל ומזיק א טז ד"ה ובטעמא], שנוזקי ממנו לא ילפינן מנוזקי גופו, וטעמא דחייב במזיק ממון שלא במתכוין, הוא מהא דאמרין לעיל ד א: "אדם שמירת גופו עליו", והתם מיירי בנוזקי ממנו; והיינו, דכמו שאדם חייב על נזקי בהמתו משום שהוא חייב בשמירתה, כן חייב הוא בשמירת גופו.

וב"חידושי רבי אריה לייב" [סימן עה עמוד קפ] כתב, שדין חבלת אדם באדם וחבלת אדם

בשור, חלוקים ביסוד דין המזיק שלהם, כי בהזיק ממון, גדר החיוב הוא להשלים את הזיקו, אך בנוזק אדם, הרי אף אחרי התשלום לא נשלם הזיקו בזה, אם כן אין עניינו השלמת החסרון והנוזק, אלא חידוש התורה הוא לחייבו לשלם, [ולפיכך סובר הרמב"ם – חובל ומזיק ה ו – שתשלום זה הוא קנס].

ולפיכך, אדם דאזיק שור חייב אף בלא ילפותא ד"פצע תחת פצע", ומשום שאין חיוב התשלומין עונש עבור המעשה שעשה [שאז יש לפוטרו באונס כמו כל התורה כולה], אלא שהוא מחוייב להשלים לו את חסרונו, אבל באדם דאזיק אדם שהוא חיוב ועונש עבור המעשה שעשה, על כן בעינן להך ילפותא ד"פצע תחת פצע", וראה עוד שם.

ומיהו, ראה ברש"י סנהדרין עט ב ד"ה לפוטרו ממון, שמ"פצע תחת פצע" מרבינן אונס כרצון אפילו באדם דאזיק שור.

ב. כתב הרמב"ם [חובל ומזיק א יא]: "אדם מועד לעולם, בין שוגג, בין מזיד, בין ער, בין ישן, בין שיכור, אם חבל בחבירו או הזיק ממון חבירו, משלם מן היפה שבנכסיו; במה דברים אמורים שהישן חייב לשלם, בשניים שישנו כאחד ונתהפך אחד מהן והזיק את חבירו או קרע בגדו, אבל אם היה אחד ישן, ובא אחר ושכב בצידו, זה שבא באחרונה הוא המועד, ואם הזיקו הישן פטור; וכן אם הניח כלי בצד הישן ושברו הישן, פטור שזה שהניחו הוא המועד שפשע", ומקורו הוא מהירושלמי שהובא בהערה שעל משנתנו, ושם נתבאר, שלשיטת התוספות הפטור הוא משום אונס גמור, ולשיטת הרמב"ן הפטור הוא משום שהוא הזיק את עצמו.

כפצע, מאי "תחת" פצע, שמע מינה תרתי:
 צער במקום נזק, ומזיק באונס שחייב בנזק
 ולא בארבעה דברים.⁽³⁾

אמר רבה פסקי הלכות באופנים שונים שאין
 האדם מתכוין למה שנעשה, ולגבי דינים
 שונים:

מיבעי ליה כדי ללמד: **ליתן צער במקום נזק,**
 שלא נאמר: לא חייבה תורה צער אלא
 במקום שאין נזק, אבל כשיש נזק אינו חייב
 לשלם צער.⁽²⁾

ומשינין: **אם כן** — שלא בא הכתוב אלא
 לרבות את הצער — **לכתוב קרא: פצע**

דצער נמי קא יהיב", [וראה עוד "נחלת דוד" על
 תוספות ד"ה האי].

ובפירוש רש"י על התורה [שמות כא כה]
 כתב: "שאף על פי שנתן לו דמי ידו, אין
 פוטרין אותו מן הצער, לומר: הואיל וקנה ידו,
 יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים
 יש לו לחתכה בסם שאינו מצטער כל כך, וזה
 חתכה בברזל, וציערו", **וכן פירש המאירי כאן:**
 [וצריך תלמוד: וכי אטו שותף החולק, רשאי
 להזיק תוך כדי חלוקה].

וראה בתוספות ד"ה האי, שממה שחייבה
 תורה צער במקום נזק, יש ללמוד גם לשבת
 ריפוי ובושת.

3. ואם תאמר: כיון שפסוק זה עצמו נדרש אף
 לענין צער, אם כן למה לא נאמר אף לענין צער
 שיהא חייב על שוגג כמזיד ועל האונס כרצון! ?
 וכתבו התוספות: חיוב באונס ושוגג חידוש
 הוא, לפיכך לא מוקמינן הך דרשא אלא לענין
 נזק דאיירי ביה עיקר קרא.

והראב"ד תירץ, שמסתבר להשוות צער
 לריפוי שבת ובושת, שעליהם אין מקור ללמוד
 לחייבם בשוגג ובאונס; ונראה לכאורה בביאור
 דבריו: חלוק חיוב תשלומי נזק, שעניינו
 להשלים את חסרונו של הניזק, מחיוב ארבעה
 דברים, לא מיבעיא צער ובושת, שאין בהם
 חסרון ממון כלל, אלא אפילו ריפוי ושבת, אינם
 חיוב על חסרון ממוני, שהרי אין כאן אלא גרמא
 של הפסד [ראה חידושי רבינו חיים הלוי הלכות

וב"חידושי רבי אריה ליב" [סימן עה עמוד
 קפא] דקדק בלשון הרמב"ם, שהוסיף לענין נזקי
 ממון שהמניח היה פושע, ואילו בנזקי אדם לא
 כתב הרמב"ם פרט זה! ?

וביאר, שלדעת הרמב"ם: אדם דאזיק שור
 חייב אפילו באונס, היות שיטוד חיובו הוא
 להשלים את חסרון ממונו של הניזק; אבל אדם
 דאזיק אדם אינו חייב באונס גמור כי מ"פצע
 תחת פצע" לא מרבינן אונס גמור, ולא דמי
 לאדם דאזיק שור, היות ואין בתשלומין בכדי
 להשלים את חסרונו של הנחבל.

ולפיכך, לענין נזקי אדם היה די לרמב"ם
 לומר שהישן אינו מועד, ופטור, כי הוא אנוס,
 וכשיטת התוספות; אבל לענין נזקי ממון הוצרך
 הרמב"ם לטעם הרמב"ן שהמניח את הכלי הוא
 פשע בו, ולולא טעם זה היה חייב הישן לשלם,
 כי בנזקי אדם בשור גם באונס גמור מחייבינן
 ליה.

ג. וראה עוד שם, שרצה לחדש במה שכתב
 הרמב"ם [פ"ח ה"ד] שאדם המזיק במצב של
 פיקוח נפש חייב, שכל זה הוא דוקא בנזקי
 ממון, שיטוד חיובו הוא מה שנחסר חברו ולא
 בשביל המעשה שעשה, אבל בנזקי גופו, אין
 חיובו אלא על המעשה שעשה, והיות שאין לך
 דבר שעומד בפני פיקוח נפש, אינו מתחייב
 בתשלומין.

2. ביאר ה"נמוקי יוסף": "דקא סלקא דעתין:
 כיון דיהיב דמי נזק הכל בכלל, קא משמע לן

לענין ארבעה דברים אם נפלה האבן וחבלה באדם: הרי זה פטור, שהרי אין הוא חייב בהם אלא במזיד או קרוב למזיד.

לענין שבת, אם העבירה ארבע אמות ברשות הרבים, או שעשתה חבורה בנפילתה: (6) הרי זה פטור מחטאת, שחייב אדם על עשיית מלאכה בשבת בשוגג —

א. אם היתה אבן מונחת לו בחיקו, ולא הכיר בה [לא ידע מעולם שהיא בחיקו], (4) ועמד, ונפלה מתוך חיקו שלא בכוונה, הדין בזה חלוק:

לענין נזקין אם הזיקה את האדם או את הממון: הרי זה חייב, וכמבואר במשנתנו שאדם המזיק חייב אפילו בשוגג ובאונס. (5)

כרצון, ולא אונס גמור הוא, דאף על גב דלא הכיר בה מעולם, מכל מקום כי קאי איבעי ליה למיחש שמא איזה דבר הניח בחיקו, ושכחו, ושמא יפול".

5. הרשב"א ב"תורת הבית" [בית א סוף שער א] הסתפק, בנפלה סכין מידו או מחיקו, ושחטה, האם נחשב מעשה שחיטה של הגברא, או דנחשב כאילו נפלה מאליה, ואינה שחיטה.

וכתב הרשב"א, דכמו שמצינו לענין נזיקין, שאם נפלה מחיקו חייב, הוא הדין גמי לענין שחיטה נחשב מעשה שלו, והוא שחיטה כשירה, וראה שם ב"בדק הבית" להרא"ה.

וב"אבי עזרי" [נזקי ממון יד טו], תמה על ראיית הרשב"א, שהרי באבן שנפלה מחיקו, אפילו אם תיפול על ידי רוח מצויה יהיה חייב מדין "אשו משום חיצוי", אבל בשחיטה אם תיפול הסכין על ידי רוח לא הוא שחיטה מעליא, אם כן מאי ראייה מנזיקין לשחיטה! ? ותירץ, דכונת הרשב"א כך היא: הרי הא

דאבן שנפלה מחיקו חייב, אינו מחמת פשיעתו ומטעם "אשו משום חיצוי", שהרי משמע בגמרא, שאם לא משום ש"מלאכת מחשבת" אסרה תורה, היה חייב בשבת על נפילת האבן, אם כן על כרחך דנחשב מעשה של האדם, ושפיר הוא שחיטה כשירה.

6. מאירי.

טוען ונטען], ואם כן יש לומר שאני נזק משאר ארבעה דברים, וראוי להשוות צער לריפוי שבת ובושת ולא לנזק, ומיהו יש להעיר בפירוש זה.

4. ביאר רבינו יהונתן: כגון שהניחה לו אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן, וכשקם על רגליו נפלה האבן מחיקו, וכן כתב המאירי.

והוסיף רבינו יהונתן לבאר, שאין זה דומה למי שישן ולא היה אדם סביבו, ובא אדם וישן אצלו, וסימא הישן את עינו, שהוא פטור [וכמבואר בירושלמי שהובא בהערה על המשנה], ואילו כאן מבואר שלענין נזיקין הוא חייב; ומשום ש"אין הטעם [בירושלמי] משום דלא הוה ליה ידיעה, אלא משום שזה הישן הוא המועד, אבל לזה שנשבר מוחו בזה האבן שנשרה מן החיק, או נשברו כליו, מאי שינוי עביד; ואי איכא לדמויי נדון דידן [שהיה דומה לדין הירושלמי] כך מדמינן: אם בא אדם והניח לו בחיקו מרגלית או כלי זכוכית [שלן], ועמד ונפלה — פטור עליה".

והיינו, שרבינו יהונתן סובר כהרמב"ן [בהערה שם], שטעם פטור הירושלמי אינו מטעם "אונס גמור" וכשיטת התוספות [בהערה שם], אלא כהרמב"ן; ואכן הביא הרמב"ן ראייה לשיטתו — שאפילו באונס גמור חייב אדם המזיק — מסוגייתנו.

אבל ה"נמוקי יוסף" סובר כשיטת התוספות, וכתב: "לענין נזקין חייב, דהא איתרבי אונס

"שגגה", אלא כשהיתה לו ידיעה בתחילה, (9) וזה הרי לא ידע מעולם שאבן יש לו בחיקו.

לענין עבד כנעני, אם נפלה מחיקו של האדון והפילה את שן עבדו או סימאה את עינו [שהעבד יוצא בהם לחירות]: הרי זה תלוי **בפלותתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן**, שנחלקו באדון שהפיל את שן עבדו או סימא את עין עבדו שלא בכונה, אם יוצא העבד בשל כך לחירות —

וכדתניא: הרי שהיה רבו רופא, ואמר לו העבד: "כחול לי את עיני", וסימאה האדון

ומשום ש"מלאכת מחשבת" **אמרה תורה**, (7) דהיינו שנתכוין לעשות מלאכה, אלא ששוגג היה בכך, שהיה סבור שמלאכה זו מותרת או שלא ידע ששבת היום, אבל זה שלא נתכוין לעשות מלאכה, אין זה בכלל מלאכת מחשבת. (8)

לענין גלות אם המיתה את האדם [שההורג בשוגג, גולה]: הרי זה **פטור** —

ומשום שנאמר [במדבר לה יא]: "והקרתם לכם ערים, ערי מקלט תהיינה לכם, ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה", ואין נקרא

והלכה ארבע אמות והזיקה, היות ופטור הוא לענין שבת משום דלא הויה "מלאכת מחשבת" לכן חייב הוא בנזקו, ולא אמרינן "קם ליה בדרכה מיניה".

ואם כן ניחא שהוצרכה הגמרא לומר את הטעם משום "מלאכת מחשבת", כי אילו היה הטעם רק משום שהוא "מתעסק", אם כן היה זה כמו "חייבי מיתות שוגגין", שאם כי הם פטורים מחיוב מיתה, מכל מקום פטורים הם מן הממון, אבל השתא שאינה מלאכה כלל, הרי הוא חייב בתשלום הנזיקין, ראה עוד שם; וראה עוד בשו"ת עונג יום טוב סימן כ.

ומיהו ברש"י לקמן לה א [ד"ה אף הוא, וד"ה רבא אמר] מבואר, דאף כאשר אינה "מלאכת מחשבת" אמרינן "קים ליה בדרכה מיניה".

9. רש"י; והוסיפו התוספות, שהוא משום שגבי גלות נאמר כמה פעמים "בשגגה", שהרי לגבי אכילת חלב נאמר "בשגגה", ומכל מקום אין צריך שתהא לו ידיעה בתחילה; והמאירי כתב, שהוא משום דגבי גלות בעינן דומיא ד"אשר יבוא את רעהו ביער" האמור בפרשת גלות, שהוא ידיעה בתחילה, ומתוך כך אין שגגה זו כשאר שגגות, [והרי זה לענין גלות בכלל אונס].

7. שהרי נסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן, בפרשת ויקהל, והתם "מלאכת מחשבת" כתיב, רש"י ביצה יג ב.

8. בשו"ת רבי עקיבא איגר [קמא סימן ח], הקשה: מדוע אמרה הגמרא, שטעם הפטור הוא משום דלא הוי "מלאכת מחשבת", ולא אמרה דפטור משום "מתעסק"?! שהרי המתכוין לחתוך דבר תלוש ונמצא שהוא מחובר, אינו חייב משום קוצר, היות והוא "מתעסק" בדבר של היתר, וכל שכן אם חשב שכלל אינו עושה מלאכה, שיש לפוטרו מטעם זה.

וכתב לחדש, ש"מתעסק" אינו אלא פטור מחטאת וממיתה, שהרי פטור מתעסק נלמד ממה שנאמר בפרשת חטאת "אשר חטא בה" ודרשינן: פרט למתעסק, אבל עבירה יש כאן, [ונחלק שם על ה"מקור חיים" סימן תל, שכתב לא כן]; אבל משום דלא הויה "מלאכת מחשבת", אינה בכלל מלאכה, ולא נעשית עבירה כלל.

ואם כן יש לומר, דמה שאמרו: "לענין נזיקין חייב, לענין שבת פטור", היינו דכיון שלענין שבת הוא פטור, לכן לענין נזיקין הוא חייב בשבת, כלומר: שאם נפלה האבן מחיקו בשבת

ולשיטתו אף גבי אבן לא יצא לחירות כיון
שלא נתכוין.⁽¹⁰⁾

ב. ואם הכיר בה מתחילה באבן שהיא
בחיקו, ושוב שכחה, ועמד, ונפלה; הדינים
כך הם:

לענין נזקין: חייב, שהרי אם הכיר בה כל
שכן שהוא חייב.

לענין ארבעה דברים: פטור, כי אף שהכיר

— כשכחל לו את עינו — שלא ככוונה, או
שאמר לו העבד: "חתור לי שיני", והפילה
האדון תוך כדי חתירה, הרי זה העבד שיחק
באדון, ויצא העבד לחירות; ואף כאן יצא
לחירות לדעתם.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כיון דכתיב
[שמות כא ו]: "וכי יכה איש את עין עבדו
או את עין אמתו ושיחתה לחפשי ישלחנו
תחת עינו", הרי למדנו מלשון הכתוב:
"ושיחתה", עד שיתכוין האדון לשחתה,

ותמה ה"כסף משנה": הרי קיימא לן כרבנן,
דבחתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא
לחירות [וכפסק הרמב"ם שם בהלכה יג],
ובסוגייתנו הרי מבואר, שלשיטתם, אם היתה
אבן בחיקו ונפלה והפילה את שינו יצא לחירות,
וכל שכן אם נתכוין לזרקה לבהמה ונפלה
בעבד?!

ותירץ: הרמב"ם סובר, שהסוגיא בקידושין
חולקת על הסוגיא דבבא קמא, דכיון שאם
הושיט ידו למעי שפחתו וסימא את עינו של
עובר פטור, היות שלא נתכוין לעין, הוא הדין
נמי נפלה אבן מחיקו ונפלה, ופסק הרמב"ם
כסוגיא דקידושין.

אך ב"אבי עזרי" כתב, שהרמב"ם פירש את
סוגייתנו בהיפוך: לדעת רבן שמעון בן גמליאל
אם נפלה אבן מחיקו יוצא העבד לחירות, ולדעת
רבנן אינו יוצא לחירות, [וכן משמע במאירי].

וביאור הדברים: הא דפטור רבן שמעון בן
גמליאל אם נתכוין לחתור את שינו של עבדו או
לכחול את עינו, אינו משום דבעי כוונה, אלא,
שהיות והוא עוסק במלאכתו אין לו שם של
מזיק, ולדעתו, כל שאין לו שם של מזיק אין
העבד יוצא לחירות, ולפיכך בנפלה אבן מחיקו
היות שלענין נזיקין חייב, אף לענין עבד יצא
לחירות.

10. נתבאר לפי פשוטו; והקשו התוספות: הרי
בקידושין כד ב מבואר, שלדעת חכמים דרשינן
"ושחתה", לענין מי שהושיט ידו למעי שפחתו,
וסימא עובר שבמעיה, שהוא פטור אפילו לרבנן
היות שלא נתכוין לעין כלל, ואם כן גבי אבן
למה יצא לחירות?!

ותירו: לרבנן בעינן תרתי לטיבותא, כדי
שלא יצא לחירות: שיתכוין לטובה דומיא
דהושיט ידו לעובר שבמעיה, ולא יתכוין אל
האבר; ולפיכך גבי אבן שלא עסק בטובתו של
עבד, חייב, אף על פי שלא נתכוין לעין.

והרשב"א בקידושין תמה על דבריהם, הלא
כוונת הנאת העבד לא מהני לפוטרו כדחזינן
בכוחל עינו של עבד וסימאה, והא דלא נתכוין
לעין לא מהני לפוטרו כדחזינן באבן שנפלה
מחיקו, אם כן, איך יצטרפו שניהם כאחד
לפוטרו?!

וראה עוד ברשב"א בשם הראב"ד, ובמה
שכתב הוא, ובמאירי, וב"נימוקי יוסף" בשם
הראב"ד.

ב. כתב הרמב"ם [עבדים ה יא]: "הפיל את
שינו או סימא את עינו בלא כוונה, כגון שזרק
אבן לבהמה ונפלה בעבד, והפילה את שינו
וחתכה אצבעו, לא יצא לחירות, שנאמר: אם שן
עבדו או שן אמתו יפיל, עד שיתכוין".

בה תחילה, אין השכחה חשובה פשיעה, לחייבו משום קרוב למזיד.⁽¹¹⁾

לענין גלות: חייב, דהרי אמר קרא: "בשגגה", מכלל דהוה ליה ידיעה, והא הוה ליה ידיעה, כלומר: היות והיתה לו ידיעה בתחילה הרי זה בכלל "שגגה" שחייבה התורה עליה גלות.

לענין שבת: פטור, כי אף שהכיר בה, אין זו "מלאכת מחשבת".

לענין עבד: פלוגתא דרבין שמעון בן גמליאל

ורבנן, שהרי סוף סוף שלא בכוונה עשה אף שהכיר בה תחילה.

ג. ואם נתכוין לזרוק שתים אמות, ולא נתכוין לעשות בזריקה זו אחד מהדברים הנזכרים, זרק ארבע אמות ועל ידי זה נעשה אחד מהדברים הנזכרים:

לענין נזקין: כל שכן שהוא חייב.

לענין ארבעה דברים: פטור.

לענין שבת: פטור, שהרי "מלאכת

מחיקו לא היא אפילו תחילתו בפשיעה, כי בשעת הנחה בחיקו ליכא פשיעה כלל, היות ויכול להזהר בה, ואי משום דשכת, אנוס הוא [דשכחה היא כאונס כדאיתא בשבועות כו א]; אבל לגבי רוח מצויה הוי פושע, אם הלכה אש והזיקה, והויה לה תחלתו בפשיעה וסופו באונס, [וראה היטב גם בלשון רש"י].

והוסיף על זה ב"נמוקי יוסף": ולפי דברי הרמ"ה ז"ל נראה לי ברור, דמי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה, שאינו נקרא מזיד ופושע, אלא הרי הוא בכלל טעה ולא התפלל, שמתפלל שתים לתשלומין, [ובסוף דבריו כתב הנמוקי יוסף להחמיר].

ובספר "אגודה" [הובאו דבריו בבית יוסף חושן משפט סימן רז אות ה] חולק, וסובר: "אונס ביום אחרון לא שמיה אונס", כלומר: היות ובתחילה זכר, אלא שדחה את זה לשעה מאוחרת ואז נאנס, אין זה חשוב אונס; ולדברי ה"אגודה" כתב ב"מרומי שדה", שצריך לפרש את סוגיין באופן שבשעת ההנחה בחיקו עדיין לא היה שם אדם שיהיה צריך להיות נזהר מלעמוד.

אבל חכמים סבירא להו, דבהושיט ידו למעי שפחה וסימא עין עובר אינו יוצא לחירות, אם כן לא תליא מילתא בשם מזיק אלא אם כיון לעין או לא; ולכן, אם נפלה אבן מחיקו, אף על פי שמתחייב הוא מדין אדם המזיק, אין עבד יוצא בזה לחירות, היות שאין כאן כוונה לעין.

ג. איתא לקמן עד ב: "מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו, והיה שמח שמחה גדולה", היות שעל ידי זה יצא טבי לחירות.

ו"המקנה" [קידושין כד ב] העיר, דהא פשיטא שרבן גמליאל לא עשה דבר זה בכוונה, שהרי אסור לחבול בעבדים, וגם עובר משום "לעולם בהם תעבודו" אם חובל בו כדי לשחררו, [גם פשטות הבריייתא דלקמן משמע דבשוגג הוה], אם כן נמצא שרבן גמליאל פליג על רשב"ג בנו!?! ולדברי ה"אבי עזרי" בדעת הרמב"ם, אתי שפיר.

11. הקשה ב"נמוקי יוסף" [לעיל כג א]: מאי שנא אש שהלכה והזיקה, דחייב בארבעה דברים למאן דאמר "אשו משום חיציו", ומאי שנא אבן שהכיר בה ושכחה ונפלה מחיקו, שהוא פטור מארבעה דברים!?

ותירץ בשם הרמ"ה: לענין אבן שנפלה

מחשבת" בעיני, ואפילו אם כשזרקה אמ "כל מקום שתרצה תנוח" ונחה לסוף ארבע, שהרי עיקר מחשבתו — שהיא לזרוק שתי אמות — אינה מחשבה למלאכה.⁽¹³⁾

לענין גלות: הרי זה פטור, ומשום שנאמר [שמות כא יב]: "מכה איש ומת, מות יומת. ואשר לא צדה [לא ארב לו, ולא נתכוין] והאלהים אנה לידו [זימן] לידו שימות אדם על ידו], ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" —

הרי ש"אשר לא צדה" אמר רחמנא שהוא חייב גלות, והיינו שלא נתכוין לצד הנרצח

כלל, ולמדנו מזה: פרט למתכוין לזרוק שתיים לצד הנרצח וזרק ארבע, שאינו נפטר בגלות.⁽¹⁴⁾

לענין עבד: פלוגתא דרבין שמעון בן גמליאל, ורבנן, ולרבן שמעון בן גמליאל הרי הוא פטור, היות ולא נתכוין לשחת את העין.

ד. ואם נתכוין לזרוק ארבע אמות, וזרק שמונה אמות:⁽¹⁵⁾

לענין נזקין, חייב, וכמו בנתכוין לשתיים וזרק ארבע.

13. כתבו התוספות: דוקא אם הלך החפץ למקום אחר ממה שנתכוין לזרוק, אבל אם נח החפץ במקום שחשב, אלא שהיה סבור שהוא זורק שתי אמות ונמצא שזרק ארבע אמות, בזה נחלקו אב"י ורבא [שבת עג א], לאב"י חייב ולרבא פטור, והלכה כרבא. והמאירי כתב כאן: זהו שוגג גמור, וחייב חטאת; ובמסכת שבת, כתב המאירי שהוא פטור.

14. א. נתבאר על פי רש"י בפירושו שני, וכפי שהבינו ב"נמוקי יוסף", שכתב: פרט למתכוין לזרוק שתיים, שהרי צדה שנתכוין לכנוס במקום שאפשר שתגיע אצל הנהרג כו', דהוה ליה שוגג קרוב למזיד, דלאו בר כפרה בגלות הוא, וכן משמע ברא"ש לדעת רש"י, וכן נראה מלשון התוספות בדעת רש"י, שכתבו בסוף קושייתם: "נתכוין לצד הנרצח".

אך במכות [זו ב ד"ה ואשר לא צדה] כתב רש"י: "שלא נתכוין לזרוק בצדו ובסמוך לו, אלא למקום שזרק, אבל לא היה יודע שיש שם בני אדם"; ומשמע לכאורה כמו שהבינו הרב ר' ישעיה והר"ש [בשטמ"ק] בדעת רש"י, ראה שם. ב. הקשו התוספות: מאי שנא ממבקע עצים

בגרזן ונשטם הברזל מקתו, והרג, דאיכא למאן דאמר גולה [וכן אם ניתו קיסם מן העץ המתבקע והרג איכא למאן דאמר גולה]?!?

ותירץ הרשב"א: דהתם לאו פושע הוא, מה שאין כן הכא; [וראה שם בציונים 448 ו 450].

ג. הקשה בספר "דרכי דוד": הרי בנמוקי יוסף [לעיל כג א] כתב דנתכוין לזרוק ב זורק ד פטור מארבעה דברים כיון דהוי קרוב לאונס, ולכאורה סותר מה שכתב בסוגיין דהוי קרוב למזיד?! ועוד קשה, למאן דאמר קרוב למזיד הוא, אמאי פטור מארבעה דברים, הא קרוב למזיד חייב כמו שכתב רש"י לעיל!?

ויש שתירצו: לכולי עלמא שוגג הוא, אלא דלענין גלות בעינן שגגה גמורה, [וכמו שכתבו התוספות ד"ה בשגגה], ונחלקו הראשונים, אם הוי שוגג הנוטה לאונס או שוגג הנוטה למזיד, אבל לענין ארבעה דברים פטור, כיון דסוף סוף הוי שוגג, ולא ממש קרוב למזיד.

ד. רש"י בפירושו ראשון פירש שלענין גלות הוא חייב, ראה דבריו.

15. החילוק בין אופן זה לאופן הקודם, אין בו שום חילוק אלא לענין שבת, שבאופן הראשון

לענין ארבעה דברים: פטור, וכמו בנתכוין לשתיים וזרק ארבע.

לענין שבת הדין חלוק: באומר: "כל מקום שתמצה, תנוח" אין, אכן הוא חייב, ומשום שיש כאן "מלאכת מחשבת" הואיל ונתכוין לזרוק ארבע אמות שהיא מלאכה, אבל אי לא אמר "בכל מקום שתמצה תנוח", לא חייב. (16)

לענין גלות: "אשר לא צדה", פרט לנתכוין לזרוק ארבע זרק שמונה, וכמו בנתכוין לשתיים וזרק ארבע.

לענין עבד: פלוגתא דרבין שמעון בן

גמליאל, ורבנן, וכמו בנתכוין לשתיים וזרק ארבע.

ואמר עוד רבה:

אם זרק אדם כלי שלו (17) מראש הגג ולכשיגיע לארץ יישבר, ובא אחר ושברו במקל קודם שהגיע לארץ:

הרי המשבר פטור מלשלם, מאי טעמא? כי מנא תבירא, תבר [מנה שבור הוא שבר], כלומר: הרי סופה לישבר. (18)

ואמר עוד רבה:

"אבידה מדעת" היא, והוי כאילו הפקירוהו בעלים!?

וכתב ב"נחלת דוד" [לעיל כ ב ד"ה וראיתי להרב בנתיבות], שרש"י סובר כדעת הרמב"ם [גזילה ואבידה יא יא], שאבידה מדעת אף על פי שאין בה חיוב השבה, מכל מקום אינה נעשית הפקר.

וראה ב"נתיבות המשפט" סימן רסא, וב"בית הלוי" [א כד ד"ה והנראה], ובחידושי רבי שמעון סימן כד, שכתבו, דרש"י מודה דבעלמא אבידה מדעת הוי הפקר, והכא שאני היות ורוצה להשתמש בכלי בעצם שבירתו או היות ויש לו מצילין.

והרא"ש מכח קושיא זו פירש, שאחר זרקו, ומה שלא נתפרש דינו של הזורק, הוא משום שהרי פירש רבה את הטעם משום ד"מנא תבירא תבר", וממילא יודעים אנו שהזורק חייב, כיון שבודאי היה עומד לישבר. וראה גם ברש"י לעיל יז ב שכתב על דברי רבה: "פטור המשברו וחייב הזורק", ודלא כמו שכתב כאן; וראה עוד פירוש שלישי בשם הרמב"ן בהערה הבא.

18. א. לעיל [יז ב] מספקא ליה לרבא: אם "בתר

לא נתכוין לעשות מלאכה, ואילו באופן השני נתכוין לעשות מלאכה, אבל לענין שאר דינים אין שום הבדל בין נתכוין לשתיים או לארבע, כיון שמה שנעשה לא נעשה במקום שנתכוין לזרוק אליו, ולא פירטה הגמרא את שאר הדינים אלא אגב האופנים האחרים.

16. א. כתב ה"נמוקי יוסף": דוקא אם אמר "כל מקום שתמצה, תנוח", אבל בסתמא לא ניחא ליה שילך חפץ יותר, והרי לא נעשית מחשבתו, ופטור הוא.

ב. ראה במאירי, שאם נתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע, יש פוטרים אפילו אמר "בכל מקום שתמצה תנוח", ויש משוים את דינו לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה, ויש מחייבים אפילו אם לא אמר "בכל מקום שתמצה תנוח".

17. נתבאר על פי רש"י; והטעם שפירש כן, כתב הרא"ש [סימן טז], שהוא משום שאם לא כן, למה לא נתפרש דינו של הזורק; ובהכרח שבעל הכלי בעצמו זרק.

והקשה עליו הרא"ש: אם בעל הכלי זרק את כליו, פשיטא שהמשברו במקל פטור, שהרי

כי בעידנא דשדייה פסוקי מפסקיה גיריה [בשעת הזריקה היו חיצוי מופסקים ומנועים מלהזיק], כלומר: מחמת זריקתו הלוא אין סופו של הכלי לישבר עד שיינטלו הכרים; ואף את המסלק אין לחייב, שהרי הוא לא זרק את הכלי, אלא גרמא בעלמא הוא.¹⁹⁾

ואמר עוד רבה:

זרק אדם כלי של אחר מראש הגג, והיו תחתיו בשעת השבירה כרים או כפתות באופן שאם יגיע לארץ לא יישבר, ובא אחר וסלקן לכרים ולכסתות קודם שיגיע אליהם ונפל הכלי לארץ, ונשבר, או אפילו אם קדם הזורק עצמו וסלקן, הרי הזורק פטור.

מאי טעמא פטור הזורק?

ב"חידושי רבי שמעון" סימן כד סוף ס"ק א].
ב. והנה לשיטת רש"י, אם בתר תבר מנא אזלינן, הזורק חפץ מראש הגג ובא אחר ושברו במקל — השני חייב.
ויש לתמוה: הלא קיימא לן באבידה ששטפה נהר ובכל חפץ שהוא אבוד מבעליו ומכל אדם, שרחמנא שריא, כמבואר בבבא מציעא כב ב, ואף כאן, הרי כלי זה כיון שעומד הוא להשבר, אין לך "אבודה" גדולה מזו, ואם כן היה לו ליפטר על השבירה גם אם בתר תבר מנא אזלינן?!

והגר"ח תירץ [הובאו דבריו ב"ברכת שמואל" סימן יא וב"חידושי הגר"ח" סימן רכה], דמיירי באופן שיכול להציל את הכלי ואין הכלי אבוד; וכן כתב ב"שיעורי רבי שמעון" סימן כד.
ובחידושי מרן רי"ז הלוי [סוף הלכות גזילה, וכן הובא ב"ברכת שמואל" שם], כתב ליישב, שיסוד ההיתר של אבודה ממנו ומכל אדם הוא מדין הפקעה, שהופקע החפץ מרשות בעליו, וזה שייך אם גוף החפץ אבד מבעליו, אבל הכא דאף אחרי השבירה נשאר בהחפץ קצת שיווי באופן ששייך בו בעלות, אם כן אין גוף החפץ פוקע מבעליו, ועל ערכו של החפץ לא שייך הפקעה; [וב"תורות הכרי"י" סימן רסב בתחילת הגהה א, כתב גם כן כעין זה].

19. א. הקשו התוספות [לקמן לג א ד"ה והוציא]: אמאי פטור הזורק, הא סוף סוף מכוחו היה הנזק, ומאי שנא ממה שאמרו שם, גבי זרק

תבר מנא" אזלינן או "בתר מעיקרא", [ונפקא מיניה אי חשיב צרורות לשלם חצי נזק], ומבואר שם, דאף על גב דלרבה הכא פשיטא ליה, לרבא מספקא ליה, ופירש רש"י שם, דלרבה פשיטא ליה ד"בתר מעיקרא אזלינן"; [ומלשון רש"י שם, שכתב: "פטור המשברו וחייב הזורק, אלמא בתר מעיקרא אזלינן, הואיל וסופו לישבר לכשינוח, כמי ששברו הוא דמי", משמע, שההכרח מדברי רבה ש"בתר מעיקרא אזלינן", הוא משום שלפי רבה חייב הזורק; אך לפי מה שפירש רש"י כאן שבעל הכלי זרקו, אי אפשר לפרש כן].

והרמב"ן [יא ב מדפי הרי"ף] צידד לפרש בהיפוך, שמרבה מוכח ש"בתר תבר מנא אזלינן", מדלא אמר רבה חידוש יותר גדול שהראשון חייב, כי השני פטור בין אם בתר מעיקרא אזלינן ובין אם בתר תבר מנא אזלינן, היות ואין לכלי דמים בשעת שבירה, ואילו דינו של הראשון תלוי אם בתר מעיקרא אזלינן, שאז נחשב הדבר כאילו שבר את הכלי מיד כאשר הוא יצא מתוך ידו, אבל אם בתר תבר מנא אזלינן הרי הוא פטור, וביות ולא השמיענו רבה שהראשון חייב, משמע שהראשון באמת פטור, ומשום דבתר תבר מנא אזלינן.

וראה ב"ברכת שמואל" [יא א], שביאר, שכל עוד שלא נעשה מעשה בחפץ אין אומרים שאין לו ערך ממוני לענין תשלומין, ורש"י והרמב"ן פליגי, אם הזריקה נחשבת שנעשה מעשה בחפץ אם תימצי לומר בתר בסוף אזלינן, [וראה עוד

זרק תינוק מראש הגג באופן שלכשיגיע לקרקע ימות, ובא אחר וקבלו – כשהיה באויר – בסיף ומת מחמת הסיף, דינו של ההורג בסיף תלוי בפלוגתא דרבי יהודה בן

בתירא, ורבנן. (20)

דתניא:

הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, ויש בהכאת כל אחד מהם כדי להמית, בין

אבן ואחר כך הוציא אחד את ראשו וניזוק ממנה, שהוא חייב!?

ותירצו: שאני הכא, שאין לו לחשוב שיסלקו את הכרים וישברו הכלים [כלומר, אינו עומד לכך מצד המציאות, אף על פי שדעתו לכך – חידושי רבי שמואל], אבל המשליך אבן למקום שמצויים שם בני אדם, עליו לחשוש שמא תזיק האבן את מי שיצא לקראתה.

והרשב"א [שם] כתב, דפלוגתא היא, רבה דהכא סבירא ליה דפטור, בין בסילק את הכרים, בין בהוציא הלה את ראשו; ורבי יוסי בר חנינא דהתם [לחד לישנא] סבירא ליה דחייב בתרוייהו, והלכה כרבה.

ב. כתב הרי"ף: "מסתברא לן דלית הלכתא בהא כרבה, משום דסבירא ליה דלא דיינינן דינא דגרמי, וקיימא לן דלית הלכתא כוותיה". וביאר ה"נמוקי יוסף", שהרי"ף סובר, שסילוק הכרים והכסתות הוי "גרמי", ורבה שפטר אף את המסלק הוא לשיטתו, והיות וקיימא לן שגרמי חייב, אם כן לית הלכתא כרבה דהכא שהמסלק פטור.

אבל התוספות כתבו, שלר"י נראה דהוי "גרמא" ולא "גרמי"; וראה בתוספות בבבא בתרא [כב ב ד"ה זאת] שלש הגדרות מתי הוי "גרמי":

שנים בשם ר"י: א. שעושה הוא עצמו היזק למזמן חבירו [וברא"ש שם הוסיף: וברי היזקא]. ב. שבשעת מעשה בא ההיזק ג. בשם ריצב"א: דינא דגרמי הוי מטעם קנס, ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבוא קנסו חכמים.

והמאירי כתב: היות שאינו עושה מעשה

המפטיד, אלא מסלק את המציל, אינו בכלל דינא ד"גרמי", אלא "גרמא" בנויקין הוא ופטור.

ג. כתב הרמב"ם [חובל ומזיק ז ח]: "הזורק כלי של חבירו מראש הגג, על גבי כרים וכסתות של בעל הכלי, וקדם בעל הכלי והסיר הכרים, הזורק חייב, שזריקתו היא הגורם הראשון לשבירת הכלי; ואם קדם אחר וסלקן, שניהן חייבין הזורק והמסלק, ששניהם גרמו לאבד ממונו של זה".

ודבריו צריכים עיון, נהי דהמסלק חייב כשיטת הרי"ף, אבל הזורק אמאי חייב הא פסוקי מפסקי גיריה, וכמבואר בסוגייתנו!?

וכתב ה"מגיד משנה": הרמב"ם סובר, שמה שכתב הרי"ף דלא קיימא לן כרבה, מתייחס גם לענין חיובו של הזורק, שפטורו של הזורק אליבא דרבה הוא משום "גרמי", ולדין – "גרמי" חייב.

ד. וב"אור שמח" תמה במה שכתב הרמב"ם בראש ההלכה, שאם קדם בעל הכלי וסילק את הכרים והכסתות [שלו] הרי הזורק חייב, ואמאי? כיון שבעל הכרים גרם להיזק הכלי אמאי ישלם הזורק את כל הנזק!?

ותירץ: בעל הכלי שהוא בעל הכרים טוען: חששתי שלא יקרעו הכרים מחבטת הכלי ולהציל את הכרים מנזק נתכוונתי, לכן חייב הזורק שהיה לו לחשוב שבעל הכרים יחוש על כרים שלו ויטלם מן הקרקע. [וראה עוד ב"חזון איש" ב טז].

20. א. הקשה הרמב"ן על הרי"ף כאן: לדעת רש"י [ראה בהערה לעיל] שרבה סובר בתר

הראשונים בהריגתו, אין כאן "כל נפש" במכת האחרון.⁽²⁾

ואף כאן, לדעת רבי יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסיף מפני שקירב את מיתתו, ולדעת חכמים הרי הוא פטור.

ואם זרק תינוק מראש הגג ו**בא שור** מועד⁽³⁾ ו**קבלו בקרניו** והרגו, אם חייב בעליו בכופר כדין שור ההורג את האדם:

שהכוהו **בבת אחת**, בין שהכוהו **בזה אחר** א-כז זה: **כולן פטורין**.⁽¹⁾

רבי יהודה בן בתירא אומר:

אם הכוהו בבת אחת כולן פטורין, אבל אם הכוהו **בזה אחר זה**, האחרון שהכהו חייב מיתה, **מפני שקירב את מיתתו**; אבל חכמים סוברים, כיון דכתיב: "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת", הרי למדנו שאינו חייב עד שיכה "כל נפש", וכיון שמתחילה סייעו

אדם מות יומת", הרי שלא חייבה התורה אלא "איש" ולא שנים שהכוהו; וכל שכן שלדעת חכמים הסוברים, שאינו חייב עד שיכה "כל נפש", שאין אחד מהם חייב, כשהכוהו בבת אחת; על פי אחרונים בהבנת דברי רש"י.

2. א. נתבאר על פי רש"י בסנהדרין עח א.
ב. לעיל בהערות בסוף עמוד ב, הובאו דברי הרמב"ן, הסובר, שאם "בתר מעיקרא אזלינן", כשזרק תינוק מראש הגג, הרי הוא גברא קטילא, ופטור המקבלו בסיף לרבי יהודה בן בתירא; וביאר ב"חידושי רבי שמואל" בבא קמא סימן יז אות ה, שלכך אין אומרים גם גבי "הכוהו עשרה בני אדם" שיהיה פטור האחרון משום שגברא קטילא קטל, שהרי כבר הכוהו מכות שיש בהם כדי להמית; שהוא משום, דבזורק תינוק כבר נתן בו את הכח שמחמתו יחבט בקרקע וימות, מה שאין כן כשהכהו מכה שיש בה כדי להמית, הרי המיתה שלבסוף היא על ידי התפתחות שבאה אחר כך מכח המכה, וכעין מה דאמרינן "קרנא דתורא קבירא ביה", ובוה אין שייך להחשיבו כגברא קטילא כבר משעת ההכאה.

3. כן פירש רש"י, ומשום ששור תם אינו משלם את הכופר לדעת חכמים החולקים על רבי יוסי הגלילי, ראה לעיל טו א.

מעיקרא אזלינן, אם כן מיד כאשר הושלך התינוק הרי הוא כהרוג, אם כן לא תליא בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן כלל, אלא לדברי כולם הראשון יהיה חייב והשני פטור, דגברא קטילא קטל!?

וב"חידושי רבי שמעון" [סימן כד אות א] כתב ליישב, דהא פשיטא דאף אם נאמר בתר מעיקרא אזלינן, אין הכלי נחשב עכשיו כשבור, ואין התינוק נחשב כאילו כבר מת, אלא הגדר הוא, שהיות ונעשה בו מעשה, הרי הוא מעכשיו כמו שחיותו שמשעת חבטה בקרקע ואילך נסתלקה, ואין לו עכשיו אלא חיות מועטת עד שיחבט בקרקע. [אבל אם בתר בסוף אזלינן, השבירה והמיתה שבסוף הם ענין מחודש, וקודם לכן יש לו חיות גמור].

ולפיכך, אליבא דרבי יהודה בן בתירא חייב המקבלו בסיף משום שקירב את מיתתו, והיינו משום שאף דחשבינן כאילו כבר ניטלה חיותו שמזמן המיתה, אבל הרי עדיין יש בו חיות משעת זריקתו ועד נפילתו לארץ, והוא גמר מיתתו וקירב את מיתתו.

1. הטעם שהם פטורים בבת אחת לכולי עלמא, כתב רש"י לעיל י ב שהוא משום שאין ידוע על ידי מי נהרג; ובסנהדרין עח א כתב טעם אחר, שהוא משום שנאמר: "ואיש כי יכה כל נפש